

Kerngedachten rond faciliteren van een leerproces

Wat doet de begeleider ?

Karen Vermeylen
Outward Bound® België

januari 2007

Essentie is **het proces**. Niet het doel, niet het uiteindelijke resultaat.

Hoe komt deze jongere in de instelling, in de leefgroep binnen ? Welke thema's komen hier en nu naar voren in zijn gedrag en zijn leren ? Welke thema's worden duidelijk in zijn omgang met anderen, in de manier waarop hij zich gedraagt in de leefgroep, in de manier waarop hij zich toont tijdens een project, een traject, een samenwerkingsverband.

Procesdenken betekent **opvolgen** van de jongere. Vanaf het moment dat hij de instelling betreedt, tot hij weer weg gaat. Dit betekent uitwisseling en doorstroom van belangrijke informatie tussen alle betrokken partijen in de hulpverlening aan deze jongere. Elk nieuw aanbod moet ingrijpen daar waar het vorige de jongere gebracht heeft. Ingrijpen op en verder gaan met de thema's en aandachtspunten die het vorige opgeleverd heeft.

In het faciliteren van een proces heeft de begeleider **3 “sporen”**.

(zie ook : Vermeylen, Karine (mei 2005), Procesbegeleiding vanuit een existentieel-experientieel denkkader : de spanningsdriehoek “verlangen-angst-patroon”.)

1. Volgen

De begeleider volgt de groep/de individuele jongere in zijn **thema's**, in de **inhoud**, in zijn **leertempo**. Volgen betekent specifiek zicht krijgen op wat er hier en nu aan de oppervlakte komt, zich aandient en wat belangrijk is in het leerproces om te benoemen en mee verder te werken.

Voorbeelden :

- een samenwerkingsopdracht heeft niet tot doel op zich om jongeren te leren samenwerken. Wel om te observeren en reflecteren **hoe deze jongeren in deze opdracht het doen**. Thema's die *mogelijks* tot uiting komen : luisteren, afspraken naleven, regels volgen, het doel van de opdracht begrijpen, zich kunnen engageren, zijn taak volbrengen, zich op een aanvaardbare manier kunnen uiten, omgaan met mislukking of frustratie, zijn eigen aandeel in het succes of in het falen kunnen (h)erkennen, enz ...
- samen koken levert hopelijk als resultaat een lekkere maaltijd op. Maar de manier waarop de jongeren dit organiseren, taken verdelen, met mekaar beslissen wie voor welk onderdeel zorgt, ... is belangrijker om in het proces van de jongere mee verder te werken.
- het serreproject zorgt voor zelfgeweekte groenten ... hoe minimaal misschien. Maar belangrijker thema's zijn waarschijnlijk het individuele praatje en wat daarin

- aan de opvoeder toevertrouwd wordt, de zorg die een jongere kan geven, het geduld dat hij toont, de verantwoordelijkheid die hij opneemt, enz ...
- essentie in procesbegeleiding is op het spoor komen van patronen. Kan de jongere die er zich vlug vanaf maakt die tijdens het koken, ook tijdens een fietstocht moeilijk volhouden ? Geeft hij ook vlug op bij andere samenwerkingsopdrachten ? Moet de begeleider diezelfde jongere ook bij schoolwerk of leefgroepwerk voortdurend aanzetten tot volharden ? Of loopt het steeds fout met het nakomen van gemaakte afspraken ? In de leefgroep, of ook wanneer deze jongere tijdens het weekend eens naar huis mag ? Bezoek krijgt ?

Een begeleider kan hopen op voortgang in het proces. Maar gras groeit niet door er aan te trekken. De jongere zal leren in zijn tempo. Soms niet, soms met een sprong, soms met een terugval. Herhalen, herhalen in andere en nieuwe situaties is de enige manier om de belangrijkste thema's duidelijk te krijgen, om bij te sturen, te verankeren, in hoop op transfer en integratie.

2. Sturen

Uit voorgaande blijkt dat een begeleider, die het proces met open oren en ogen ontvankelijk begeleidt, onmogelijk de inhoud kan bepalen. Een goede procesbegeleider wordt gekenmerkt door een betrokken nieuwsgierigheid in functie van het proces. "Curiosity is not a bad habit." De begeleider richt zich *niet* op "what should be." Wél onbevangen en onbevooroordeeld op "*what could be*". Van daaruit stuurt hij *niet de inhoud, wél het proces*. Dit is **procesdirectiviteit**.

De begeleider probeert vanuit wat er is, een nieuw aanbod te doen, waarvan hij vermoedt dat het nieuwe leerkansen inhoudt voor de jongere. Dat de jongere bewuster wordt van wat hij te leren heeft. Dat hij kan oefenen met nieuw gedrag, of nieuwe inzichten. Of misschien loopt de jongere opnieuw aan tegen iets waarmee hij het lastig heeft, maar waarin hij toch verantwoordelijkheid moet leren opnemen op weg naar re-integratie in de samenleving.

Voorbeelden :

- sturen betekent een **aanbod** doen : een gesprek, een vraag aan de jongere om een dagboek bij te houden, de opdracht voor de jongere om één aandachtspunt te noteren voor de komende week, om twee belangrijke ervaringen vanuit het traject in de leefgroep uit te proberen, om deel te nemen aan een activiteit, enz ...
- sturen betekent ook **structuur** vastleggen en bewaken : een activiteit kan per 2 gebeuren, alleen, in kleine groep. Belangrijk zijn ook regels en afspraken die nageleefd moeten worden : luisteren naar wie aan het woord is, mekaar laten uitspreken, ... Tijd bewaken, positie innemen.

3. Voorop lopen en sporen uitzetten

In het verlengde van de processturing ligt het "vooruit springen", of voorop lopen. Vanuit ervaring zal de begeleider proberen aanvoelen wat de jongere nodig kan hebben om verder te leren. De vraag "wat heeft deze jongere nu nodig om te evolueren" is fundamenteel anders dan "wat wil deze jongere". Welke situatie kan je creëren waardoor de jongere zelf herkent, erkent en/of gaat verkennen. Hoe kan je iemand "goesting" helpen krijgen in verandering of de noodzaak tot verandering scherp laten aanvoelen. "A sense of stuckness ?"

Zoeken in de groeizone (buiten de comfortzone) wat mogelijk potentieel is. Aanboren wat in de kern van de jongere aanwezig is, maar ongebruikt of bedolven achter weerstand, omdat hij een imago hoog te houden heeft, omdat hij bang is te exploreren, zich kwetsbaar te tonen.

(zie ook : Nadler, R. & Luckner, J. (1997). Processing the experience. Strategies to enhance and generalize learning. Dubuque, Iowa : Kendall/Hunt.)

Voorbeelden :

- als luisteren en communicatie een thema zijn, kan de begeleider zoeken naar een aanbod waarin noodzakelijk moet samengewerkt worden.
- als spanning voelbaar is kan humor helpen, een aanbod waarin “gewoon gespeeld” kan worden, ... Maar even goed een gesprek waarin de begeleider faciliteert dat wat “noodzakelijk moet uitgesproken worden” aan bod komt, in een veilige vorm. Dit wil waarschijnlijk zeggen : goed gestructureerd, of individueel voorbereid, of aan de hand van symbolen en kaartjes waarin de jongere de nodige taal vindt ... De begeleider is zich hierbij bewust van zijn eigen sterktes en angst en gaat niet uit de weg wat moeilijk is omdat het helpend is.
- “hoe”, “welke werkvorm”, “welke vraag”, “welke thema’s”, “binnen welke structuur”, zijn essentiële vragen die richtinggevend zijn in het voorop lopen en kiezen van een aanbod.

Het is niet erg om “fouten te maken in die keuze”. Elke begeleider betaalt leergeld. Leren uit die fouten is belangrijk. Herstel is mogelijk in een leerproces.